

5 הערות בשולי פרשת "שמיני"

(קצת ארוך הפעם, אבל יש חידושים מעניינים בסוף)

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל... כִּי הַיּוֹם יִהְיֶה נִרְאָה אֲלֵיכֶם" (ויקרא, ט', 1-4)

1. בין שבעה לשמונה

כמו כל יום שמיני, קדמו גם ליום המר והנמרה הזה שבעה ימים של הכנות, כפי שאנחנו מוצאים זאת בפרק הקודם: "וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מִלְאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יְמֵלֵא אֶת יְדְכֶם" (ה, 33). משפחת אהרון ובניו עוברים את המשוכה האחרונה בדרך חניכתם והכשרתם לכהונה.

אין זו הפעם הראשונה שאנו נתקלים בנושא שמונת הימים, ואין זו הפעם הראשונה שאנו תמהים למה דווקא שמונה ימים. על קדושתם של שבעה ימים אנחנו יודעים עוד מספר בראשית, אבל למה שמונה? למה שמונה ימי מילה, למה שמונה ימי חנוכה, למה שמיני עצרת ששום חג סוכות לא יכול בלעדיו? באמת למה? נראה שדווקא כאן אנחנו מוצאים את התשובה לשמונה באופן הברור והפשוט ביותר: "וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרְתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת יְהוָה...". (שם, 35). ימי הקודש הם אמנם שבעה, אך הם שבעה ימים מלאים, מבוקר עד ערב. כדי להבטיח שבעה ימים מלאים, אנחנו מחכים ליום השמיני שמקבל את קדושתו לא מעצם שמיניותו, אלא מהיותו היום שלאחר שבעת הימים המלאים. כך למשל נוהג ה"שבעה" לאחר מותו של אדם קרוב - מכיוון שלא נאמר עליו שיש להמתין ליום השמיני, מסתיים לעיתים קרובות כבר בראשית היום השביעי. (אל תגידו לי עכשיו שחנוכה חוגגים שמונה ימים בגלל נס פך השמן שהספיק לשמונה ימים. זה דיון שנשאר לחנוכה, אבל בכל מקרה יש לזכור שגם הפך הקטן הוא הספיק ליום אחד, כך שהנס היה רק בשבעת הימים שאחריו, ואנחנו חוזרים לספירה של שבע ועוד אחד).

2. בין מבחן הכוונה למבחן התוצאה

היום השמיני מתחיל אמנם כפי שהובטח: אהרון ובניו מקריבים, שוחטים, שופכים דם בכל מקום וחלבים ואליות וכליות וכבד ושוק ימין ורגל שמאל וכל פאגאניות הדם המפוארת שדיברנו עליה בפגישתנו הוירטואלית הקודמת. ואמנם "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיִּקְרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ (לא יודע מה יש להם להתרונן כל כך) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (טו, 24). (זה כבר מובן יותר) (ט, 24).

ואז כרעם ביום בהיר אנחנו מוצאים בפרק י': "וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמִימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְהוָה" (י, 1-2).

רק כרגע הכשרת אותם לכהונה, כרגע הראית להם כבודך, לפני שבוע הבטחת להם כהונת נצח והבטחת להם: "...וְשִׁמְרְתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תִמְוֹתוּ...". (ה, 35), ובאותו היום ממש חגיגת המזבח ושנים מבחירי כהניך נשרפים באש הזרה של הזעם האלוהי.

למה? הפעם אני באמת לא יודע, אבל אפשר להגיד כל מיני דברים לא מנחמים.

א. "אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (שם) – ישנם פרשנים המתקשים עם הפשט ומלמדים אותנו שיש לקרוא: אש שציווה אותם שלא, שהודיע להם שהיא אסורה, וכשהם מפירים את מצוותו לפני כל העדה ולפני כבוד ה' המתגלה, הם באים על עונשם.

אחרים מתמודדים עם פשט הכתוב: יש ציווי ברור, ובני אהרון בוחרים להוסיף עליו אש משלהם. הם עושים זאת מתוך אמונה שלמה ומתוך רצון טוב בלבד ("וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה"). נכון, זאת לא האש לפי הספר, אך זאת אש של שמחה, של אמונה, של רצון טוב, אש של

חסידות המחפשת לעשות עוד יותר מן המצווה. אש של אנשי אמונה העומדים בפני אלוהיהם ומחפשים דרך להקריב לו קרבן. לפי פרשנות זאת, הגבולות מדויקים וברורים, אל תגרע ואל תוסיף, את דרכי האמונה ועבודת האל הוא כבר המציא פעם אחת, מי אתם בני אנוש עלובי נפש שתבואו להוסיף עליה? אתם יכולים להמשיך לחנך את ילדיכם לבחון דברים על פי הכוונות של עושיהם אם הן טובות או רעות. אני שופט את מבחן התוצאה בלבד ומעביר מסרים שאינם משתמעים לשני פנים.

ב. למה נאמר בני אהרון ונאמר נדב ואביהוא? אפשר היה לאמר את שמותיהם בלבד - כבני אהרון הם נהנים ממעשי אביהם וזכות אבות עומדת להם. כנדב ואביהוא הם נקראים לאחריות אישית (אפילו שכל שמו של אביהוא מנסה לומר אחרת). אדם עומד למשפט בוראו על מעשיו שלו ואין זכויות משפחתיות שמגינות עליו. אדם עומד לדין גם אם אביו הוא כהן גדול, גם אם אביו הוא מלך ישראל ואפילו אם הוא ראש ממשלה.

3. בין אברהם לאהרון

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכַּבֵּד וַיִּדְם אֶהְרֹן" (שם, 3). וַיִּדְם אֶהְרֹן – אני חושב שמאז אברהם אבינו והמאכלת בהר המוריה, זהו אחד הפסוקים הקשים שאני מוצא במקרא הזה. אדם מוליד ילדים, מגדל אותם בתנאים של עבדות ומדבר, מחנך אותם לכהונה, יושב איתם ושר שירים חסידים בערבי שבת, רוקם להם כיפה חדשה לבית-הספר, טלית חדשה לבר-מצווה וחלומות ברכה לכל החיים. אב במלוא הפשטות האוהבת והכואבת של המילה ... ברגע אחד של אימה הוא מאבד את שניהם, מאבד את עולמו, מאבד את נשמת חייו ... מול כל אלה משה לוחש לו משפט סתום אחד והוא כאילו חוזר למלאכתו והכל כרגיל?

שאלוהים ישמור עלי אם אדע להסביר את זה. מה זה, איזה מערכת רגשית מאובנת, אבהות דפוקה, עצמתה של אמונה וטימטומה של אמונה עיוורת (אחרי האמונה העיוורת של העקידה דיברנו על מאכלי חלב ובשר, למי שזוכר, כאן תיכנס תיכף הפרשה להסברים חסרי טעם ומובן של מאכלות אסורים אחרים). איזה טקסי התחרפנות הם עברו שם בשבעת הימים ההם בפתח אהל מועד? שהבנים הגיעו לאבני שיש טהור והדליקו אש זרה, האבא צעק "מים מים" וחזר לתפקד כאילו כלום לא קרה ורק משה נכנס בשלום ויצא בשלום?

4. בין קדושה לקדושה

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ...". מה זאת ההתקדשות הזאת, ומה זה "בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ"? – לא יודע, אבל אפשר לראות מה שכתוב: בהמשך הפרשה אנחנו מוצאים "כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי" (יא, 44). איך מקדשים? כתוב: משה מקריב קרבן על המזבח ואחר כך "וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמֵן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּע עַל אֶהְרֹן עַל בְּגָדָיו וְעַל בְּנָיו וְעַל בְּגָדֵי בְנֵי אֶתֹן וַיִּקְדֹּשׁ אֶת אֶהְרֹן אֶת בְּגָדָיו וְאֶת בְּנָיו וְאֶת בְּגָדֵי בְנֵי אֶתֹן" (ח, 30). אותו תהליך של התקדשות שעושה משה לאהרון, עושה אהרון לכל העם בפרק ט': מקריב קרבנות, מקטיר על המזבח, זורק את הדם "וְאֶת הַבֶּשֶׂר וְאֶת הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה" (ט, 11). בסוף התהליך "וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל אֱהֱל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם... " (ט, 23). ואמנם העם מתקדש, כי מיד לאחר מכן "וַיִּנָּא כְבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעָם" (שם, 30).

משיחה בשמן המשחה והקרבת הקרבנות היא המקדשת! משה מקריב ומקדש את אהרון, אהרון מקריב ומקדש את העם. מי מקדש את משה???

ראינו תהליך של הירארכיה: הגדול מקדש את הנמוך ממנו, משה מקדש את אהרון וקרבן החטאת הוא שור, אהרון מקדש את העם וקרבן החטאת הוא שעיר. מי יקדש את משה ובמה?

בהקרבת העולה של העם לפני אהל מועד, נראה כבוד ה' ונאמר: "ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים..." על בני אהרון נאמר: "ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה".

על הקרבן הנשרף נאמר: "וְאֵת הַבֶּשֶׂר וְאֵת הָעוֹר שָׂרֵף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה" (ט, 11).
על בני אהרון אחרי שפגעה בהם האש נאמר: "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל... וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שָׂאוּ אֵת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מִחוּץ לַמִּחֲנֶה" (י, 4).
מה כל זה אומר, איני יודע, אבל משה אומר: "הוא אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה לְאֹמֶר בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ... וַיִּדְם אֶהְרֹן"....

5. בין אש לקדושה ואמונה

ההבדל בין האש הרצויה לאש הזרה הוא כמו ההבדל בין האש המחממת והיוצרת לבין האש השורפת והמשמידה. למה אני אומר את זה עכשיו? כי ככה זה אותו דבר גם עם אמונה וקדושה.

שבת שלום,

ביני
bini_t@kmhoranim.com